en van onze wereld zal zijn weggenomen? Waar alles geheiligd en verheerlijkt is, valt de mogelijkheid zelfs van een verdere werking der reddende genade weg.

Natuurlijk is en blijft voor eeuwig Christus' zoenverdienste de grondslag waarop het gebouw van aller zaligheid rusten zal, en ook spreekt het vanzelf, dat de verlosten eeuwiglijk God zullen danken voor zijn »onuitsprekelijke gave", wetende hoe ze alleen door genade verlost zijn en uit louter genade de heerlijkheid genieten; maar een reddende, een verzoenende, een wederbarende werking der genade is dan volstrekt ondenkbaar geworden. Waar niet één zondaar, en in niemands hart eenige zonde meer is, daar valt niet meer te redden, omdat *allen* gered zijn, wie te redden waren, en niemand meer zal kunnen verloren gaan. De zaligheid zelve sluit in haar voltooiing elke gedachte van reddende genade uit. Alle vrucht der genade, zoo der gemeene gratie als der particuliere genade, zal daarom alsdan in de verheerlijking van het oorspronkelijk Scheppingsplan, d.i. *in het rijk der Natuur* zijn opgenomen; en Christus zal dan tevens het Koninkrijk weer aan *God den Vader* overgeven, omdat het groote werk van verlossing dan zal zijn voleind en afgeloopen, en God de Vader in zijn geredde, herstelde en tot hooge heerlijkheid vernieuwde schepping triomfeert. Dan zal de aarde vol zijn van de heerlijkheid des Heeren, en God tegenover Satan de victorie doen uitkomen in gansch het heelal. En dan zal het blijken, hoe de *gemeene* gratie met de *particuliere* genade in wondere harmonie heeft saamgewerkt, om het werk Gods, zij het ook langs twee verschillende wegen, op dit ééne schoone einddoel te doen uitloopen.

Van de vernieuwing die deze wereld alsdan ondergaan zal, kunnen we ons slechts bij benadering en bij manier van vergelijking een denkbeeld vormen, omdat de Schrift zelve ons uitsluitend op deze wijze daaromtrent onderwijst. Gelijk de zilversmid oud goud opsmelt, om uit het versmolten goud fonkelnieuwe sieradiën te smeden, zoo ook zal God de Heere deze verouderde en versleten wereld opsmelten, en zullen alle elementen brandende worden bevonden, om straks uit die versmolten massa de daarin gehandhaafde levenskiemen in schooner vorm door afkoeling te doen voortkomen. Voor dezen wereldbrand liggen de onmetelijke vuurmassa's nu reeds in het binnenste der aarde gereed, en de vuurspuwende bergen herinneren er ons gedurig aan, hoe onder de aardkorst waarop wij wonen, het groote wereldvuur zich verbergt. Hoe kool en diamant slechts andere vormen zijn voor éénzelfde grondstof toont reeds de scheikunde, en de Schrift wekt de voorstelling, hoe eens wat nu gewone steen is altegader »kostelijk gesteente" zal zijn, als om ons den veel hooger graad van volmaaktheid aan te toonen, die alle leven alsdan bezitten zal. Reeds hier toont ons God de schaal waarlangs ge van het lage naar het hooge opklimt. De kapel uit den worm blijft altoos het sterkst sprekend voorbeeld, om ons nu reeds den overgang uit onooglijken in luisterrijken vorm met onze voorstelling te doen doorloopen; maar hier moeten we dan het proces nog een stadium verder laten doorgaan, en het ons voorstellen, dat de kapel nogmaals overging in een nog hoogeren vorm, op haar beurt even hoog boven de vlindergestalte uitstekend, als de vlinder met zijn met stofgoud overdekte vlerken reeds uitstak boven den kruipenden worm. En denkt ge u naar die mate en wijze allen bestaansvorm van aardsche existentie of van menschelijk leven verhoogd, vernieuwd en verheerlijkt, weg alle plage die kwelt, alle insect dat vernielt, alle gif dat doodt, alle ziektekiem die krank maakt; geen uitputting meer en geen offeren meer van levenskracht; geen koude meer die verstijft noch hitte die benauwt; het al overdropen niet meer met het licht der zon of met het schijnsel van de maan, maar zich badende in het oorspronkelijk licht; al het lagere in het hoogere ontplooid; ja, edel, rijk en goddelijk heel de schepping van uw God uitstralende — dan zult ge er ook geen tegenstrijdigheid meer in vinden, om in zulk een schepping u uw Jezus te denken, als in die nieuwe wereld heerschende, en heel het vernieuwde menschelijk geslacht inleidende in de heerlijkheid Gods.

Welnu, in dat komen van Jezus tot de herstelde wereld, in dat bijeenkomen van den verheerlijkten Christus, voor wien alle knie zich buigen zal, met de van vloek verloste en vernieuwde schepping, daarin ligt de aansluiting van het eindpunt der *gemeene gratie* met den toestand die eeuwiglijk blijft. Dan neemt alle *gemeene gratie* een einde. Ze kan niets meer stuiten, omdat er niets meer te stuiten is. Zoo verdwijnt ze. Ze houdt op. Ze heeft Gods raad gediend. Er zou geen plaats meer voor het hol van haar voet zijn. Maar daarom is ze niet doelloos geweest. Door haar alleen toch is het mogelijk geweest, dat wat bestond stand hield, en het is óók in de vrucht van haar werking, dat de veelvuldige wijsheid Gods uitkomt.

Kort saamgevat kan men dus zeggen, dat de gemeene gratie drieërlei vrucht voor het rijk der heerlijkheid afwerpt: 1°. in de ontwikkeling van ons menschelijk geslacht en van de door God in dit geslacht gelegde gaven (de eere en heerlijkheid der volkeren); 2°. in de ontwikkeling van karakter en persoonlijkheid bij de enkele uitverkorenen (hun werken die hen navolgen); en 3°. in het in stand houden van deze wereld, opdat ze kunne *vernieuwd* worden. (De nieuwe wijnstok in het Koninkrijk des Vaders).

„Jezus borg geworden."

Van een zooveel beter verbond is Jezus Borg geworden.
Hebr. 7:22.

Het is er wel uitgepreekt, en ten slotte bespot zelfs en beschimpt, dat *Jezus onze borg* zou zijn; maar desniettemin blijft de gemeente er aan vasthouden, en hield de hooge poëzie er aan vast, toen Da Costa van zijn *Goël* zong, en houdt nog steeds [elke verloste en toch weer verontruste ziel er aan vast, als ze het vertrouwen herwinnen mocht, ziende op *haar Borg*.

Een borg, die niet mogelijk betalen *zal*, maar die tot den laatsten penning voor ons betaald *heeft*, is voor een iegelijk die ooit geldelijke moeilijkheid heeft gekend, en er in zat en geen uitweg vond, de rijkste gedachte van redding uit angst en zielsbenauwdheid.

Daar weet niet van wie steeds vlot betalen kon en nog overheid, en nooit door angstgevoel voor schuld zijn eer heeft voelen vergaan. Maar dat verstaat wel de kleine man die gedurig in de klem zit, die telkens zijn laatsten penning uitgaf zonder nog te weten van waar hem nieuwe penningen zouden toekomen. Als het krap aan is in het huishouden en in de zaken, en de uitgave klimt en wat inkomt zich niet uitzet. Dan is er geen ruste bij dag, en in het nachtelijk uur, vervolgen u de angsten. En gaat het er dan overheen, zoodat er niet alleen niets is om uit te geven, maar van achteren *schuld* komt opduiken, en die schuld *aangroeit*, en geen keer in de zaken verlossing brengt, dan voelt een eerlijk man banden om de keel nijpen; dan wordt het hem ten leste als banden der helle die hem verschrikken. En komt er dan één, die grif en rijk betalen kan, en die hem zegt: »Staak uw angsten, ik zal borg voor u zijn; hebt ge aan het eind van de week nog geen kasruimte, dan zal ik voor u betalen, en terug te betalen hoeft gij mij nooit," — dan leeft de benauwde ziel op; opeens waren dan de strikken des doods ontbonden. En als de week omloopt, en de borg heeft betaald, en hij krijgt het bewijs van de gekweten schuld thuis, dan springt zijn hart van vreugde in zijn ziel op, dan jubelt hij het uit van genot en blijdschap, en loopt de mond bij vriend en maag hem over, om de goedheid, om de goedgunstigheid van zijn borg te loven, die de donkerheid zijner ziel in licht verkeerde, en hem uit den ondersten kuil optrok.

Vandaar dan ook dat juist die klasse van het volk, die zulke toestanden in aardschen nood doorleefd heeft, zooveel meer dan de meer gegoeden aan dat loven van Jezus als Goël en Borg gehecht is.

Zij verstaan die taal. Die naam, dat woord van Borg is voor hen zoo welsprekend, is hun zoo veelzeggend, zoo boven alle ander woord dierbaar.

Een Borg ook voor de ziel te bezitten, is hun eeuwige vrede bij God.

Wat onrechtzinnige geleerdheid gebazeld heeft, dat in Hebr. 7:22 van een Borg voor God bij ons, en niet van een Borg voor ons bij God sprake was, is dan ook ten eenemale onhoudbaar.

Neen, als er staat: »Van zooveel beter Verbond is Jezus Borg geworden", dan slaat en doelt dit wel terdege op een Borg die *voor ons* bij God intreedt, en *onze zake* uitricht bij den Heilige.

Het verband bewijst dit.

Aäron en Melchizedek staan tegenover elkander. Beiden zijn priesters, maar priesters naar een verschillende, uiteenloopende ordening. Aäron krachtens geboorte, Melchizedek krachtens scheppingsregel. Aäron voor een tijd, Melchizedek voor eeuwig. Aäron voortdurend offerend, de priester naar Melchizedeks ordening met één offerande het al volmakend.

Maar waarin Aäron en Melchizedek ook verschillen, hierin zijn ze één, dat beiden den *hoogepriesterlijken* dienst vervullen, en die dienst bestaat hierin, dat ze uitrichten »*de dingen die voor ons bij God te doen zijn.*"

Alleen maar Aäron deed dit sacramenteel, deed het symbolisch, deed het zinnebeeldig. Hij offerde een var, een ram, en bok. En dat nochtans dit bloed van bokken en van stieren de uitwerking had, om den geloovigen Jood vrede aan te brengen, lag niet aan dat bloed noch aan dien bok, maar uitsluitend aan de sacramenteele bestelling Gods, die dien priester verordend had, en aan dien priester macht had gegeven, om aldus de eeuwige offerande van Christus, en het blijvend priesterschap van Melchizedek, af te beelden en voor te beelden.

De geestelijke macht van zijn priesterlijken dienst kwam niet uit het offeren op zichzelf, maar daaruit dat God hem aldus als priester besteld, verordend en sacramenteel bezegeld had.

Met dien *priesterlijken* dienst stelt nu de Schrift den dienst van Jezus als *Borg* geheel op één lijn. Wat bij Aäron de *priester* heet, heet hier bij Jezus de *Borg*. Lees het maar in zijn samenhang: »Van een zooveel beter Verbond is Jezus *borg* geworden, en gene zijn wel *priesters* geworden, omdat zij door den dood verhinderd werden altijd te blijven, maar deze, omdat hij in der eeuwigheid blijft, heeft een onvergankelijk *priesterschap*."

De Borg is hier dus geheel hetzelfde als de *priester*, maar deswege *Borg* geheeten, omdat de andere priesters voorbijgingen, maar hij juist *dit* met den Borg gemeen heeft, dat de redding door hem aangebracht, de zaak afdoet en voor altijd uitwijst en beslist.

Borg zegt derhalve, dat Jezus uw *wezenlijke* Priester is, die uw zake bij God heeft afgedaan, en u waarborg biedt dat ze voor eeuwig afgedaan blijft.

Hierin had de tegenspreker dus gelijk, dat Jezus als onze Borg nog meer en heel iets anders is, dan een gewone borg voor schuld onder menschen.

Die oppervlakkige, die harde, die uitrekenende voorstelling had men niet uit de Heilige Schrift genomen, maar gehaald uit het stugge, om ijzeren scharnieren zich wentelende, Romeinsche recht.

In dat harde, stugge recht was de grondfout, dat het mensch naast mensch plaatste, elken mensch op zich zelf nam, en geen oog, geen gevoel had voor den organischen en socialen band die naar Gods scheppingsordinantie en naar geheel zijn genadebestel, mensch aan mensch snoert, en mensch met mensch vereenigt.

Door nu de beteekenis van den Borg uit dat stugge, individualistische recht op Jezus over te brengen, kreeg men de voorstelling van zijn eigen *ik*, als onder schuld neergebogen, en daartegenover van het *ik* van Jezus, dat in plaats van ons *ik* in de plaats trad. Waarbij men voorts dan nog haarfijn uitspon of Jezus Borg *ex promisso* of *ex fideiusso* was.

En dit nu kwam de eere onzes Gods te na. Naar die voorstelling toch was de zondaar de ongelukkige die deernis wekte, en Jezus de vriendelijke Redder, die een zondaar uithielp, maar God bleef de harde, de toornende Rechter die in zijn toorn bij Jezus' liefde afstak.

Zoo werd dan de ziel wel gered, maar de zielsgemeenschap met den Vader moest schade lijden. Het was Jezus die ons uit de harde hand des Vaders hielp.

En dit nu is gansch onschriftuurlijk.

Naar luid der Schrift toch, gaat onze redding niet van Jezus, maar van den Vader uit. Het is de Vader die den Middelaar bestelt, en de Vader die alzoo lief de wereld heeft, dat er zoen komt voor zonde.

Heel anders leert de Schrift u dan ook, dat wie gered wordt, organisch lid van Jezus' lichaam is, onder hem als het hoofd; dat wie verlost wordt één plante met Jezus is, levende uit zijn leven; en dat wie vrijkomt, vrijkomt om des Verbonds wille, waarin hij onder Christus als zijn Verbondshoofd gerekend wordt.

Zoo rust dan het zalig besef, van in Christus zijn Borg te hebben, niet in de toevalligheid dat zulk een Borg zich onzer ontfermde, maar heel anders in het eeuwig voornemen Gods, om ons in Christus lichaam in te lijven. Omdat hij, de Christus, en met hem, zijn lichaam, en in dat lichaam elk lid, dat er één plante meê wierd, geheiligd is, daârom rust de ziel in haar Heiland met een eeuwige ruste, en veel hooger zekerheid nog dan een schuldenaar in zijn aardschen borg vindt, vindt de ingeplante ziel in den Borg des beteren Verbonds, d. i. in Christus.

En dat nu die Borg betaald heeft, ligt niet aan uitwendige, toevallige, willekeurige borgstelling, maar daarin dat die Borg *Priester is in eeuwigheid*. D. w. z. dat die eeuwige Hoogepriester de *wezenlijke* offerande heeft gebracht, de offerande op éénmaal, en dat hij eeuwiglijk bij God leeft, om de vrucht van die offerande heerlijk te doen uitstralen, daardoor dat hij leeft, leeft om voor ons te bidden.

Zóó nu komt de verlossing niet uit juridieke borgstelling, maar uit het heilig *priesterschap*, en dat deze priesterlijke dienst van den Middelaar het karakter van *borgstelling* erlangt, ligt daarin, dat Jezus niet als Aaron priester is in een voorbijgaand verbond, maar priester is in een duurzaam en eeuwig blijvend verbond, en daarom dezelfde volkomenheid van vrede, en ontlasting van schuld, en zalige ruste biedt, die onder menschen genoten wordt, als er een borg opdaagde, die den schuldeischer ontwapende en den schuldenaar aan zijn vervolger onttrok.

Het is dus niet Jezus mijn *Priester*, en nog mijn Borg *bovendien*.

Neen, het is Jezus uw Priester, uw Hoogepriester, uw Verzoener door zijn eigen offerande, en *in* dat Priesterzijn, en *in* dat brengen van zijn eigen offerande tevens *uw Borg*, alleen hierom omdat zijn priesterschap *niet* voor een tijd, maar *eeuwiglijk* durende is, en aldus *alle* schuld vernietigt, de verzoening volkomen en altijd blijvende maakt, en juist daarin u een nog volstrektere zekerheid van ontkoming en vrijmaking biedt, dan onder menschen in den borg, die betaald heeft, en op ons niets verhalen kan, zich belichaamt.

En dát nu is de vorm, is het woord, is de uitdrukking, die de Schrift zelve ons op de lippen legt, om aan dat zalig besef van vrijmaking en verlossing uiting te geven.

Wie Golgotha verstaat en doorziet, en doorziet tevens wat de bediening van Christus' Priesterschap is in het heiligdom daarboven, en de vrucht hiervan voor zijn eigen ziel plukte, en die nu door den Heiligen Geest aan zijn eigen ziel weet toegepast, zoodat hij met Paulus roemt: »Ook ik, gerechtvaardigd door het geloof, heb nu vrede bij God, niet door mijzelven, maar door mijnen Heere Jezus Christus", komt daarom altoos weer op die zalige belijdenis: *Jezus mijn Borg* terug.

Hij roemt in Christus als zijn Heiland, als zijn Middelaar, als zijn Verzoener en Koning, maar van dat alles straalt hem nog niet dat *zekere*, dat *afgedane*, dat *volbrachte*, dat *eeuwige ruste* aanbrengende toe, waarin hij als kind van God zich zalig weet.

Er is meer dan een vergezicht dat hier geopend, meer dan een medicijn dat hier geboden wordt, meer dan een weg ten leven die zich voor zijn voet ontsluit. Hij beseft, hij ervaart, hij voelt, hij geniet er in, *dat de vrede er is*, dat er niets meer bij hoeft, dat het een afgedane, dat het een vastelijk besloten en voor eeuwig hem gewaarborgde zaak bij God en voor zijn heilige engelen is.

En juist dat afgedane, dat niet meer los te wrikkene, dat nooit meer in gedrang komende, dat alle diepte uitputtende, en voor nu en eeuwig volstrekte zekerheid niet meer *biedende* maar *gevende* karakter van het heil, dat hij in Christus bezit, dát roept hij voor God en menschen uit, als hij blijft jubelen: *Christus is mijn Borg.*

Register op E VOTO.

Er is een *naam-*, *zaak-* en *tekst*register op de vier Deelen van *E Voto* in gereedheid gebracht, dat voor de premie-inteekenaren op dit werk verkrijgbaar wordt gesteld tegen den prijs van *vijf en zeventig cents*. Voor de overige koopers van *E Voto* tegen den prijs van *een gulden vijf en twintig cents*.

Premie-inteekenaren op *E Voto*, die dit Register in hun bezit wenschen te hebben, worden hiermede uitgenoodigd bij de abonnementsgelden voor de *Heraut* in Januari *vijf en zeventig cents* extra te voegen, of *f* 0.75 in postwissel te zenden.

Zij, voor wie dit opeens te veel mocht zijn, kunnen volstaan met in Januari 1897, in April 1897 en in Juli 1897 telkens bij het abonnementsgeld *vijf en twintig cents* over te maken.

Aan alle premie-inteekenaren, tevens abonnenten, die hieraan voldoen, zal bedoeld Register, zoodra het van de pers komt, en de *vijf en zeventig cents* afbetaald zijn, franco aan huis worden toegezonden.

P. S. Nog slechts 450 van de 1500 inteekenaren op *E Voto* hebben dusver zich aangemeld.

Zij men zoo goed, zich spoedig op te geven. Anders worden er te weinig exemplaren gedrukt en kan men naderhand er geen meer krijgen.

Amsterdam, 12 Maart 1897

Roepen tot bekeering.

Naar aanleiding van onze opmerking, hoe het roepen tot bekeering onderstelt, dat men acht dat de toegesprokene *kunne hooren*, terwijl toch een geestelijk doode *niet* hooren kan, ontvangen we van Ds. Felix dit schrijven, dat wegens plaatsgebrek tot nu toe moest worden uitgesteld.

Mag ik u beleefd verzoeken het volgende in het e. k. nommer van de *Heraut* te willen opnemen?

In het No. van de *Heraut* van 14 Febr. l. l. komt aan het slot van het stuk »Roepen tot bekeering" het volgende voor: »En dan, dunkt ons, zal ook Ds. Bos *moeten* zeggen: Dat een prediker een mensch die nog *dood* is, tot bekeering zou roepen, heeft geen zin. Die *hoort* niet en kan ook niet hooren," enz.

Dit is ten deele het antwoord op hetgeen Ds. Bos o. a. geschreven heeft: »dat de leeraren niet mogen nalaten op de catechisaties en op den kansel ernstig te vermanen tot het oprecht geloof en tot de waarachtige *bekeering* des harten en des levens".

Met de meeste bescheidenheid vraag ik, of de bewering juist is, dat *bekeering* te prediken aan wie nog *dood* is, geen zin heeft, wijl die niet hoort?

Ik wil hier geen eigen meening neerschrijven, maar wel Gods heilig Woord laten spreken en haal slechts het volgende aan:

Johannes de Dooper treedt op, zeggende: »*Bekeert* u en gelooft het Evangelie", Matth. 3:1. Sprak deze boetgezant den eisch van *bekeering* tot wedergeborenen en levendgemaakten, of tot Farizeën en Sadduceën, die hij als adderengebroedsels teekende? Trad Jezus Christus niet met dezelfde prediking op, Marcus 1:15, en waren het levendgemaakten tot wie Hij sprak?

En als onze Heiland de aarde verlaat en bevel geeft, dat *bekeering* gepredikt moet worden onder alle volken, Luc. 24:47, zijn dan die volken wedergeboren en levendgemaakten, of veeleer *dooden*, »door de misdaden en de zonden", Efeze 2:1?

En nog eens, als Paulus te Athene komt, doet hij het ernstig woord hooren: »God verkondigt nu allen menschen alom, dat zij zich *bekeeren*." Hand. 17:30. Die nog *on*bekeerden, waren die wèl wedergeboren, of zou dit verondersteld mogen worden?

Het dochtertje van Jairus, dat *dood* was, »hoorde niet en kon niet hooren"; maar toen de stem van den Levensvorst sprak: »Talitha kûmi!" week de dood en kwam het leven in haar. Zóó bij den jongeling te Nain en bij Lazarus.

Maar zal men mij toevoegen: hier was Jezus Christus werkzaam, wiens woord met macht was, doch dan antwoord ik: de bedienaar van Gods heilig Woord, heeft die niet de heerlijke taak en heilige roeping, om »dat *levende* en eeuwigblijvende Woord van God" te prediken, dat »onvergankelijk zaad" te strooien, met allen ernst en biddende en alles voorts overlatende aan Hem, die den wasdom geeft en wiens woord zal doen wat Hem behaagt?"

Gelijk Jezus Christus tot die drie *dooden* sprak, en zij werden door zijn woord *levend*, zoo spreekt de dienaar des Woords (wel tot levendgemaakten tot opbouwing en wasdom in het nieuwe leven) ook tot *geestelijk dooden* zondaren, den eisch van *bekeering* op Gods bevel. En die bekeering zal God geven, op *zijn* tijd, door *zijn* macht en naar *zijn* wil. Want, het is »*God* die de *dooden* (in elk opzicht) *levend* maakt en de dingen die niet zijn, roept alsof zij waren". Rom. 4:17c.

De opwekking daarom tot *bekeering* is voor den dienaar des Woords noodig, ja plichtmatig en geheel naar den eisch van Gods Woord, ook voor hen, die nog in *doodstaat* verkeeren.

Deze letteren dienen niet (vergun mij, dit hier nog aan toe te voegen) om een lans voor Ds. Bos te breken, o neen! deze prediker is mans genoeg, om zichzelf te verdedigen en heeft geen advocaat hier noodig, en allerminst zou schrijver dezes zich hiervoor aanmelden; maar het slotwoord van de redactie geldt *elken* dienaar des Goddelijken Woords, want, wie niet handelt zooals daar gezegd is, is (naar hare overtuiging) »volstrekt onwaardig zijne bediening".

Met heilbede en broedergroete,

D. Felix, *v. d. m.*

Roden, (prov. Drenthe) Febr. 1897.

Voor deze opmerkingen betuigen wij aan broeder Felix onzen dank, overmits ze strekken kunnen, om misverstand uit den weg te ruimen.

Is door ons gezegd, dat men niemand tot bekeering kan of mag roepen, dan denzulke van wien men *weet*, dat hij uit den geestelijken dood in het geestelijke leven overging?

Hadden we *dat* beweerd, dan zou de tegenspraak volkomen juist zijn.

Immers of iemand wedergeboren is, kan voor ons nooit anders dan uit zijn bekeering blijken, en zelfs uit de verschijnselen van bekeering wordt voor ons nooit volle zekerheid ten opzichte van anderen geboren, overmits er ook hypocrieten, d. z. schijnbekeerden, voorkomen.

Moest dus een prediker met het roepen tot bekeering wachten, tot hij die zekerheid bezat, zoo zou hij van alle prediking moeten afzien.

Doch dit is dan ook niet door ons beweerd. Beweerd is alleen, dat roeping tot bekeering van de zijde van den prediker dan alleen denkbaar is, zoo hij aanneemt en onderstelt, dat er zijn die hem hooren.

Denk u b. v. dat in een kring twintig absoluut doove personen aanwezig zijn, wie zal dan als hij dat weet en merkt, keer op keer in dat gezelschap van dooven een uur lang gaan staan preeken?

Dat zou geen zin hebben, en dit alleen beweerden we, naar den regel door Jezus zelf gesteld: Wie ooren heeft om te hooren, die hoore wat de Geest tot de gemeente zegt.

Hierbij zij Ds. Felix nu intusschen zoo goed tweeërlei op te merken.

Ten eerste dat wij spraken van den Dienst des Woords *in de vergadering der geloovigen*, en dat hij verwijst naar uitspraken der Schrift die op heel iets anders, namelijk op het getuigenis aan de *ongedoopte* wereld doelen.

Johannes de Dooper sprak *niet* in de vergadering der geloovigen, maar riep *tot* den Doop. Zoo ook deed Jezus in zijn eerste optreden, alvorens hij zijn discipelen vergaderd had. En daarop slaat dan Luc. 24:47, alsook de prediking bedoeld in Hand. 12:30.

Dit alles raakt prediking niet tot gedoopten, maar prediking die *uit* de wereld *tot* den Doop noodt, roept, lokt en trekt.

Overmits nu in onze bespreking met Ds. Bos uitsluitend sprake was van den Dienst des Woords in de *gedoopte* gemeente, zal hij ons toegeven, dat de verwijzing naar deze uitspraken der Heilige Schrift *hier* geen doel treft.

Ook de doodenopwekkingen van Jezus moeten hier buiten het geding blijven, gelijk Ds. Felix zelf gevoeld heeft. Niemand zal, althans niet onder Gereformeerden, aan den Dienaar des Woords en zijn predikatie die almachtige werking toekennen, dat hij door zijn woord in den dood het leven kan wekken; en althans de woorden van 1 Petr. 1 zeggen hier niets, wijl er wel staat »*het levende woord*" maar niet het *levenwekkende* woord, en bovendien deze geheele plaats reeds door Guido de Bres, den opsteller van onze Belijdenis, zeer terecht is uitgelegd, als *niet* slaande op het door menschen, maar op het van *God* uitgaande Woord met scheppende kracht.

Hiermede is alzoo aangeduid, dat het beroep van Ds. Felix op de Schrift onze bewering niet raakt, maar er buiten omgaat, en hierbij konden we het dus laten.

Toch willen we er tweeërlei aan toevoegen.

Ten eerste, dat het ook o. i. roeping der kerk is om onder Joden, Heidenen en Mahomedanen het Christendom te prediken en alzoo te roepen tot bekeering. Dan staat men tegenover ongedoopten. En alsdan heeft deze prediking tot uitkomst, dat het eensdeels een getuigenis ten oordeel, een reuke des doods ten doode wordt, en anderdeels dat ze alleen kan gehoord worden door hen in wie God, voorafgaande of volgende, het oor der ziel hoorend maakt, d. i. wederbaart.

We zeggen er opzettelijk bij: voorafgaande of volgende, omdat het onder deze omstandigheden voorkomt, dat iemand in nog onwedergeboren staat, door geheugenwerk, bloot verstandelijk de prediking in zich opneemt, en dat straks na de wedergeboorte, dat verstandswerk ook zielswerk wordt en tot bekeering leidt.

En onze tweede opmerking is, dat de voorstelling, alsof de Dienst des Woords zekere sacramenteele werking zou hebben, wel door Luther is voorgedragen, en ook nu nog door vele Lutherschen wordt voorgestaan, maar van Gereformeerde zijde steeds bestreden is, gelijk ook Ds. Felix dit wel afkeuren zal.

Wat wij Gereformeerden belijden is en blijft, dat de prediker de *uitwendige* roeping brengt, en dat deze dan alleen tot effect kan leiden, als God de Heere er de inwendige roeping tevens bij doet plaats grijpen, aan laat voorafgaan of op doet volgen.

Ook dan echter heeft de uitwendige roeping niets te maken met de wedergeboorte, maar strekt organisch alleen tot *bekeering* van den wedergeborene.

Kerspel of Wijk?

VI. *(Slot.)*

Als voorloopig resultaat van ons onderzoek mag thans worden vastgesteld:

1°. dat de methode van het rondpreeken bijna uitsluitend in Nederland bestond en nog bestaat; en dat ze in Nederland alleen toepassing vond in die kerken die meer dan één kerkgebouw hadden.

Overmits nu in de dagen onzer vaderen elk dorp maar één kerk had, en ook in enkele kleine steden slechts één kerkgebouw werd gevonden, zoo volgt hieruit, dat het rondpreeken alleen voorkomt in de eenigszins grootere steden met meer dan één kerkgebouw en meer dan één predikant.

Ook die laatste nadere bepaling moet er bij.

Immers er waren vooral in Friesland van oudsher kleine dorpjes, die wel ieder een eigen kerkgebouw, doch saam maar één predikant hadden. Nu zou men kunnen zeggen dat ook deze predikanten rondpreekten, en dat is ook zoo, maar toch voelt ieder terstond dat dit heel iets anders was. Immers de gemeente kon dan niet tusschen predikant en predikant kiezen, eenvoudig omdat er maar één was, en toch is juist die eigendunkelijkheid der gemeente om haar man te kiezen, dien ze hooren wil, de hoeksteen van heel het stelsel.

Dat overigens reeds in de dagen der Apostelen zeker Kerspelstelsel gold, blijkt uit plaatsen als Rom. 16:5, waar we lezen: »Groet Aquila en Priscilla . . . *groet ook de gemeente te hunnen huize.*"

Dit toch beteekent niet, dat hun huisgezin een *gemeente* uitmaakte; noch ook dat er een *gemeente* bij hen inwoonde; maar alleen, dat zij aan hun huis een eenigszins groote zaal of gaanderij hadden, en dat daarin uit dat deel der stad, waar zij woonden de verstrooide Christenen plachten te vergaderen voor hun godsdienstoefeningen. Zoo ook lezen we in 1 Cor. 16:19: »U groeten Aquila en Priscilla, *met de gemeente, die te hunnen huize is*;" in Col. 4:15: »Groet Nymphas en de gemeente *die in zijn huis is*; en in Philemon vs. 2: »*aan de gemeente die te uwen huize is.*" Plaatsen, waarbij het woordeke: *is* niet misleide, als volgde hieruit, dat het gemeenten zouden zijn geweest uitsluitend uit de gezinnen van Aquila, Nymphas en Philemon saamgesteld. Men lette er toch op, dat dit: *is* er in het oorspronkelijke *niet* bijstaat. In het Grieksch staat alleen: *de kerk in uw huis*. Dit kon dus evengoed beteekenen: de kerk, die in uw huis op de gezette tijden vergaderd is.

Deze plaatsen laten alzoo moeilijk een andere voorstelling toe, dan dat men destijds, bij gemis aan bepaalde kerkgebouwen, aan huis bij een der ruimst wonende leden saamkwam, en dat, ter voorkoming van verwarring, bepaald was, wie bij den één, en wie bij den ander zou gaan.